

10

canemàs

REVISTA DE PENSAMENT ASSOCIATIU

canemàs

REVISTA DE PENSAMENT ASSOCIATIU

Diversitat i integració en l'associacionisme cultural català

ENRIC SAURÍ SAULA - MARTA ROVIRA MARTÍNEZ

10

MONOGRÀFIC: PRIMER
PREMI BEQUES D'ESTUDI

beques
D'ESTUDI

ASSOCIACIONISME
CULTURAL CATALÀ

canemàs

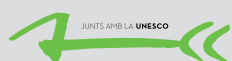
REVISTA DE PENSAMENT ASSOCIATIU

Diversitat i integració en l'associacionisme cultural català

ENRIC SAURÍ SAULA - MARTA ROVIRA MARTÍNEZ

10

MONOGRÀFIC: PRIMER
PREMI BEQUES D'ESTUDI

Associacionisme
Cultural **Català**

canemàs

revista de pensament associatiu

núm. 10 (diversitat i integració en l'associacionisme cultural català)

1a edició

L'ENS DE L'ASSOCIACIONISME CULTURAL CATALÀ és una iniciativa de la Federació de Cors de Clavé, la Federació de Grups Amateurs de Teatre de Catalunya, el Moviment Coral Català, la Federació Catalana de Societats Musicals, la Federació Sardanista de Catalunya, la Fundació La Roda, l'Agrupació de Colles de Geganters de Catalunya, l'Agrupament d'Esbarts Dansaires, el Gran Orient de Catalunya, l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya, la Coordinadora de Trabucaires de Catalunya, la Federació Catalana de Pessebristes, ADIFOLK, el Moviment Laic i Progressista, la Fundació Paco Candel, la Coordinadora de Pastorets de Catalunya, la Federació de Diables i Dimonis de Catalunya, el Secretariat de Corals Infants de Catalunya, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, la Federació Catalana de Catifaires, la Coordinadora de Colles de Gegants i Bestiari de Ciutat Vella de Barcelona, l'Associació Catalana de Puntaires i la Federació de Colles de Falcons de Catalunya. XarxaAteneu, Casals Joves de Catalunya, la Federació Cors de Clavé Catalunya Nord, la Coordinadora de Ball de Bastons de Catalunya i la Federació d'Associacions i Clubs UNESCO de Catalunya.

Entitat acreditada per la UNESCO per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial.

CONSELL EDITORIAL

Gemma Aguilera, Pere Baltà, Antoni Carné, Enric Cirici, Joan-Ramon Gordo, Èric Jover, Joan Maluquer i Josep Santesmases

El present treball ha estat guanyador de la 1a Beca d'Estudis de l'Associacionisme Cultural Català 2013, convocada per l'Ens de l'Associacionisme Cultural Català.

AUTORS

Marta Rovira i Enric Saurí

Jurat de la 1a Beca d'Estudis de l'Associacionisme Cultural:

Jaume Ayats, Pere Baltà, Andreu Caralt, Antoni Carné, Miquel-Àngel Essomba, Josep Fornés, Josep Santesmases, Jaume Sobrevals, Joan Manuel Tresseras i Milagros Vallès. Secretari del jurat: Joan-Ramon Gordo.

Edita: Ens de l'Associacionisme Cultural Català. www.ens.cat

Correspondència: Ens de l'Associacionisme Cultural Català
Pl. de Víctor Balaguer, 5, 5è, 08003 Barcelona, el Barcelonès.
Tel. (34) 93 269 10 42, www.ens.cat, info@ens.cat

© Ens de l'Associacionisme Cultural Català

AMB EL SUPORT DE:

Ajuntament
de Barcelona

Generalitat
de Catalunya

Diputació
de Barcelona
xarxa de municipis

canemàs | 10

DIVERSITAT I INTEGRACIÓ
EN L'ASSOCIACIONISME
CULTURAL CATALÀ

06

PRÒLEG

JOAN MANUEL TRESSERAS

10

PRESENTACIÓ

13

1. La cultura popular: entre el folklore i el símbol nacional

27

2. L'associacionisme cultural com a espai de participació social

47

3. Les entitats de cultura popular i la immigració

65

4. La cultura popular, un camp de joc per a l'arrelament

75

5. Del model d'anàlisi a la concreció de l'objecte d'estudi

87

6. El treball de camp

91

7. Anàlisi de la informació obtinguda i disseny dels models d'acollida i d'incorporació

97

8. Els models d'acollida de l'associacionisme cultural. El treball de les entitats de cultura popular

159

9. Els models d'incorporació o aproximació dels nous continguts a l'associacionisme cultural

211

10. Factors rellevants en la incorporació a l'associacionisme cultural

223

11. Les diferents formes d'aproximar-se a l'associacionisme cultural. Entre la identificació i els usos instrumentals

233

12. Els límits en l'actual associacionisme cultural

249

13. I ara què? Reptes i propostes per a una cultura popular més inclusiva

257

Bibliografia

265

Addenda

268

ÍNDEX DE NÚMEROS ANTERIORS

Disseny gràfic
Faino Comunicació

Correcció lingüística
Eulàlia Salvat

Fotografia
Antoni Carné

PVP d'aquest número:
7,00 €

Suscripció:
12,00 € (2 números)

Impressió
El Tinter, Arts
Gràfiques, Edicions i
Produccions SAL

ISSN
2014-5519

Dipòsit legal
B-4484-2012

Diversitat i integració en l'associacionisme cultural català

**Enric Saurí Saula
Marta Rovira Martínez**

PRÒLEG

Fa aproximadament un segle de la presa de consciència sobre l'adveniment de l'anomenada societat de masses, sobre el seu abast, la seva naturalesa i la seva transcendència històrica. La transformació de les formes d'organització i d'enquadrament social característiques dels entorns urbans industrials va suscitar, immediatament, l'interès per l'estudi de les formes d'associació i els nous vincles establerts en l'interior de determinats grups o classes i en la societat en general. La irrupció de nous populismes de tota mena, alguns dels quals capaços d'ocupar i transformar els vells estats, encara va fer créixer aquell interès. Així, ben aviat, més enllà dels pronunciaments elitistes apocalíptics sobre el creixent protagonisme de les multituds, van prendre cos algunes matrius o línies teòriques que proporcionaven criteris per abordar la qüestió en el marc dels grans reptes d'interpretació històrica i política que l'època plantejava. Una de les apostes teòriques més destacades i més influent va ser —i encara ho és— l'adoptada per Georg Lukács quan, a començaments dels anys vint, planteja-

va de manera original la qüestió de la consciència de classe. En la concepció de Lukács les formes d'organització i associació que establien les persones eren la mediació concreta fonamental entre el moment de la teoria i el de la pràctica, entre el pensament i l'acció. Pensament i acció que es feien reals justament en aquella mediació «organitzativa». Aquesta perspectiva s'ha mostrat molt estimulante en les successives aproximacions generals al coneixement dels fenòmens associatius. Ha proporcionat els millors resultats quan ha comptat amb un ampli ventall d'entitats, organismes o associacions reals i concretes que li feien d'objecte d'estudi de referència, i n'ha pogut fer l'anàlisi detallada.

A Catalunya, l'associacionisme popular ha estat un element fonamental de vertebració social i de continuïtat cultural. Plantejada la qüestió en termes polítics, cap altre espai no ha pogut actuar de manera tan persistent i efectiva com a refugi i com plataforma de renovació de la nació. Sobretot en els moments de persecució etnocida, quan tots els altres mecanismes ordinaris de reproducció havien estat desmantellats des de l'Estat. Aquesta funció resistent i de refugi, de substitució i d'especialització en el manteniment de la tradició i la memòria, va haver de ser tant rellevant que la seva superació, quan les circumstàncies històriques començaven a canviar, va constituir el major repte contemporani del sistema de la cultura popular tradicional catalana. El repte de passar de l'actitud necessàriament defensiva i de preservació a una posició més oberta i disposada a incorporar tota mena de transformacions i canvis al propi tronc originari. El dinamisme, l'assumpció positiva de les grans oportunitats que suposen les noves tecnologies d'interconnexió personal i de producció i difusió de continguts, o les possibilitats d'enriquiment que comporta l'extraordinària diversificació social provocada per les migracions, són ja trets distintius i característics de l'associacionisme cultural i social català d'avui.

Diversitat i integració en l'associacionisme cultural català és un magnífic treball que millora significativament la bibliografia existent en el seu camp. I ho fa des d'una doble

perspectiva: la descripció i anàlisi de l'associacionisme català relacionat amb la cultura popular i, alhora, indagant i criticant el seu paper en el complex procés de la incorporació de les noves migracions al teixit social català. Es tracta d'una obra ambiciosa, ben plantejada, ben documentada, que compta amb un treball de camp que podria facilitar desenvolupaments ulteriors. El llibre és rigorós i ben escrit; ple d'indicacions i propostes, i d'una indiscutible utilitat i oportunitat en l'àmbit acadèmic pròxim al sector i entre els col·lectius que desenvolupen la seva activitat en les organitzacions, entitats i associacions. Davant del permanent risc d'anquilosament que amenaça totes les nostres formes establertes de participació cultural i de relació social, la lectura d'aquesta obra pot resultar inspiradora i esperonar actituds innovadores i d'actualització dels procediments pels quals es solen regir les nostres organitzacions.

Aquesta magnífica contribució d'Enric Saurí i Marta Rovira Martínez s'ha desenvolupat en el marc de la primera edició de la Beca d'Estudi de l'Associacionisme Cultural que atorga l'Ens de l'Associacionisme Cultural Català. És difícil imaginar una arrencada més oportuna i una millor justificació del sentit i l'interès de la convocatòria. L'aportació d'aquesta primera edició ha estat molt remarcable. I el llistó ha quedat molt amunt.

Joan Manuel Tresserras

Comunicòleg UAB

Gener 2015

PRESENTACIÓ

Si ens preguntem per la relació entre l'associacionisme cultural popular i la immigració, és perquè al darrere hi ha el supòsit que la cultura feta des de les entitats és rellevant per a la cultura d'un país. O més ben dit, és absolutament rellevant per a la construcció d'un nosaltres. De fet, és una pregunta que convé plantejar-se, si estem parlant d'un país com Catalunya, que té una composició humana tant vinculada a la immigració.

L'estudi que s'ha dut a terme gràcies a la I Beca d'Estudi de l'Associacionisme Cultural, atorgada per l'Ens de l'Associacionisme Cultural Català, aborda aquesta qüestió a partir de dos supòsits bàsics: la cultura popular d'arrel és un element fonamental per a la construcció d'una identitat col·lectiva; l'associacionisme cultural és una estructura fonamental per a la creació d'espais de sociabilitat amb un alt component de representació col·lectiva en una societat moderna.

Hi ha, però, el risc que el camp de joc de l'associacionisme cultural popular adquireixi una dinàmica massa centrípete en un moment en què la societat catalana es transforma demogràficament, en un procés força accelerat, i per tant, que la cultura d'arrel tradicional sigui l'expressió col·lectiva d'una part de la societat, i no pas un element de representació del tot. Hi ha altres elements en joc que cal tenir en compte. Sovint s'analitza la capacitat de la societat catalana per integrar —o si voleu acomodar— els nouvinguts sense

tenir en compte el context de relacions de poder a què està sotmesa la cultura catalana en el marc de l'Estat espanyol. El camp de joc, doncs, està intervingut de manera que no es parteix d'una situació d'hegemonia cultural a partir de la qual s'integra la diversitat aportada pels nouvinguts sinó que es parteix d'un context en què competeixen dues referencialitats nacionals des de la perspectiva institucional.

Per compensació, la construcció d'un teixit associatiu potentíssim ha fet que l'associacionisme cultural hagi tingut un paper molt rellevant a Catalunya des del segle XIX. I actualment, un cop passats quaranta anys de la nit del franquisme, es pot parlar d'un renaixement veritable. En aquest context, l'estudi que presentem analitza les estratègies de les entitats per atraure persones provinents de la immigració recent. Al mateix temps, analitza les trajectòries personals d'incorporació de persones provinents de la immigració a les entitats. Aquesta anàlisi doble ens permet observar, així, les expectatives amb què actuen els actors implicats en aquest camp de joc, les lògiques amb què funcionen i les conseqüències, funcionals o conflictives, que hi apareixen.

Finalment, de l'anàlisi, podem extreure'n una sèrie de conclusions sobre allò que acaba funcionant bé des del punt de vista de la incorporació de persones d'origen divers a les entitats culturals. I allò que convindria tenir en compte per millorar-la.